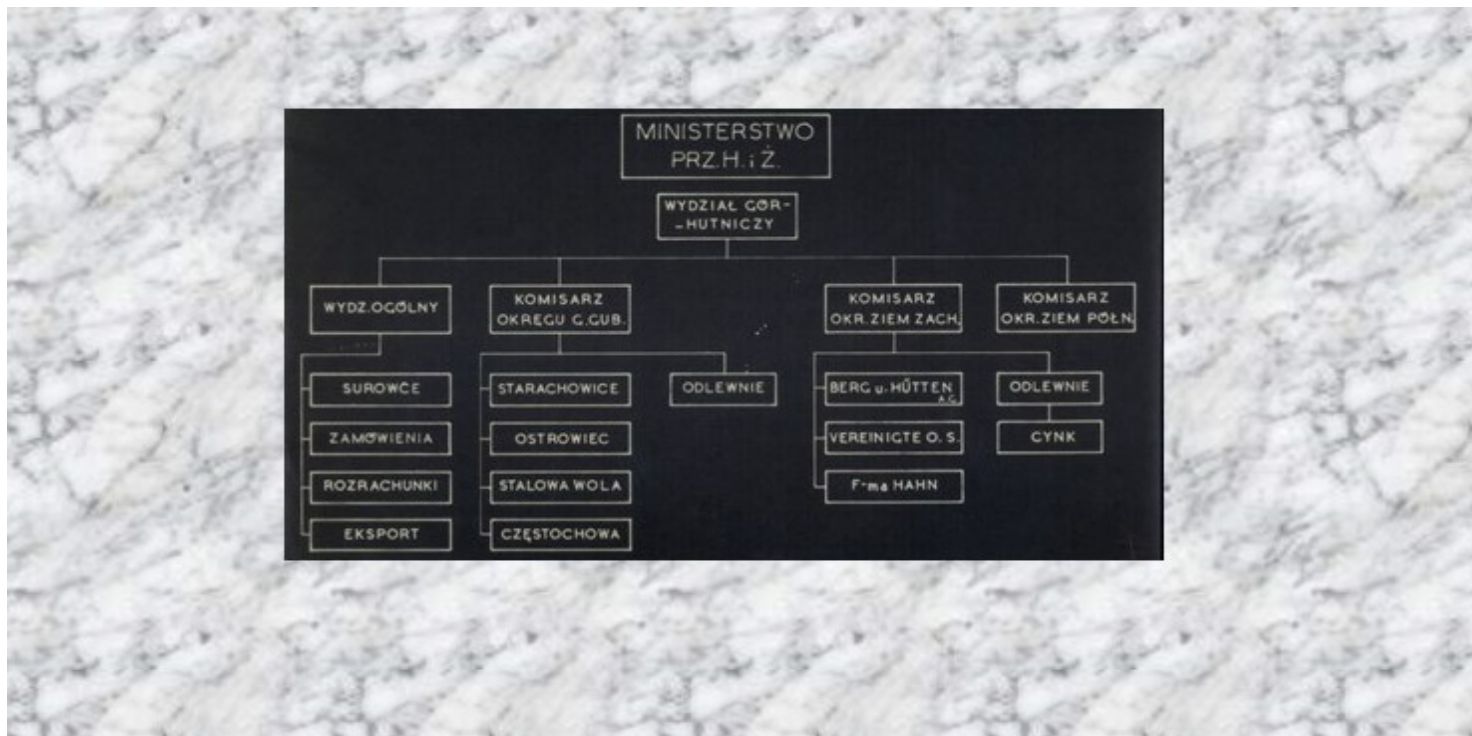

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/polska-na-uchodzstwie/86650,Londyńskie-Ministerstwo-Przemyslu-Handlu-i-Zeglugi-RP-w-dokumentach-MBP.html>

Z zasobu IPN

ARTYKUŁ

Londyńskie Ministerstwo Przemysłu, Handlu i Żeglugi RP w dokumentach MBP

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: WALDEMAR GRABOWSKI 29.09.2021

Po wrześniu 1939 r. ogromną rolę w podtrzymywaniu ciągłości państwowej Polski i organizacji jej wysiłku zbrojnego odegrały konstytucyjne władze RP na wychodźstwie. W latach II wojny światowej liczba pracowników rządu

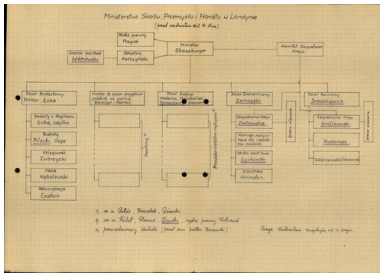
emigracyjnego wzrosła ze 160 pracowników etatowych w 1940 r. do 1052 osób w 1945 r.

Tymczasem pomimo upływu tak wielu lat od zakończenia wojny nasza wiedza na temat rządu Rzeczypospolitej funkcjonującego w Londynie jest wciąż bardzo mała¹. Wydaje się celowe podjęcia odpowiednich badań archiwalnych, które pozwoliłyby wypełnić tę wyraźną lukę².

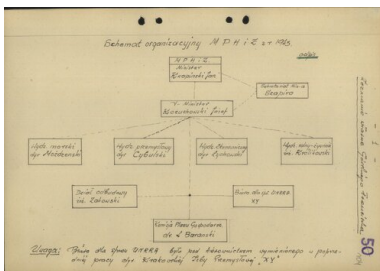
W ramach rządu RP w Londynie zagadnieniami przemysłu początkowo zajmowało się Ministerstwo Skarbu. Dopiero w czerwcu 1942 r. utworzono osobne Ministerstwo Przemysłu, Handlu i Żeglugi. Jego pracami kierował Jan Kwapiński z PPS, jego zastępcą był Józef Kozuchowski.

Odnosnie do funkcjonowania Ministerstwa Przemysłu w Londynie dysponujemy praktycznie informacjami zamieszczonymi w trzystronicowym fragmencie książki Magdaleny Hułas³. Pewne uzupełnienia przynoszą wspomnienia ministra Jana Kwapińskiego⁴. Pewne przydatne informacje znajdują się w kilku innych publikacjach⁵.

Poszukując wiadomości na temat obsady personalnej oraz działalności Ministerstwa warto sięgnąć po dokumenty znajdujące się w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej. Wśród licznych materiałów dotyczących różnych struktur konspiracji polskiej z okresu II wojny światowej znajdują się tu także efekty rozpracowań prowadzonych przez Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego obejmujących rząd RP w Londynie.

Sporządzone przez policję polityczną PRL schematy organizacyjne: Ministerstwa Skarbu, Przemysłu i Handlu Rządu RP na Wychodźstwie (przed podziałem tego ministerstwa) oraz... Z zasobu IPN

...Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żeglugi tego polskiego rządu. Z zasobu IPN

Sprawa obiektowa w MBP

Interesujące informacje zgromadzono odnośnie do Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żeglugi, a zwłaszcza jego Wydziału Przemysłowego. Sprawę obiektową w tej sprawie prowadził w latach 1954-1956 Departament IV MBP⁶. Celem tego rozpracowania było:

- pełne rozszyfrowanie struktury organizacyjnej, obsady personalnej i zakresu działania;

- ustalenie powiązań personalnych Wydziału z Delegaturą Rządu na Kraj w tzw. okresie przejściowym i bezpośrednio po wyzwoleniu;
- wyjaśnienie czy, a jeśli tak to jaka komórka na emigracji przejęła zadania Wydziału po jego oficjalnym rozwiązaniu;
- poddania operacyjnej kontroli wszystkich ustalonych na terenie kraju byłych pracowników Wydziału pod kątem ustalenia ich ewentualnych powiązań z zagranicą⁷.

**Jan Kwapiński. Ze zbiorów
Narodowego Archiwum
Cyfrowego**

Londyński resort przemysłu

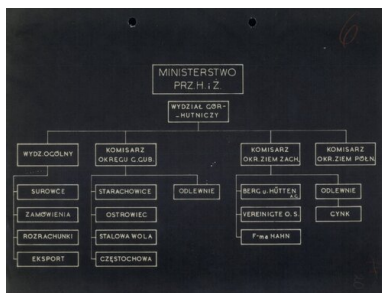
W ramach rządu RP w Londynie zagadnieniami przemysłu początkowo zajmowało się Ministerstwo Skarbu. Dopiero w czerwcu 1942 r. zostało utworzone osobne Ministerstwo Przemysłu, Handlu i Żeglugi. Jego pracami kierował Jan Kwapiński z PPS, jego zastępcą był Józef Kożuchowski. W dotychczasowych badaniach udało się ustalić listę 24 osób, które w różnych okresach pracowały w Ministerstwie.

W skład Ministerstwa wchodziły cztery główne działy:

- spraw morskich,
- ekonomiczny,
- przemysłowy,
- rolnictwa i aprowizacji.

Interesujący nas najbardziej Dział/Wydział Przemysłu podzielony był na referaty:

- przemysłu i rzemiosła,
- przejęcia i uruchomienia przedsiębiorstw,
- górnictwa,
- odbudowy osiedli,
- gospodarki energetycznej i komunikacji
- mobilizacji i szkolnictwa sił technicznych⁸.

Z akt po MBP PRL: schemat organizacyjny Wydziału Górniczo-Hutniczego w Ministerstwie Przemysłu, Handlu i Żeglugi Rządu RP na Wychodźstwie. Z zasobu IPN

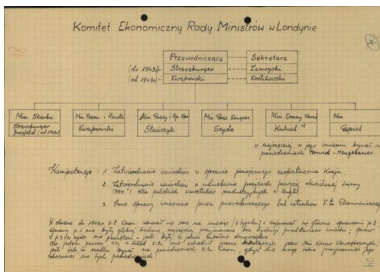
Warszawa, dnia 27 sierpnia 1953r.

...lifton... 61

Branżowy wykaz inżynierów zatrudnionych w Inst. Min. Przem. Handlu i Żegl. w Londynie (1942/45).

BRATN Kazimierz	ur. 1903r	inżynier górnik
CYBULSKI Julian	" 1905r	inżynier górnik
ROTYNICKI Mikołaj	" 1906r	inżynier górnik
ZYBIAK Jan-Karol	" 1900r	inżynier górnik
STAWSKI Władysław	" 1909r	inżynier górnik
GLASER Roman	uf. 1891r	inżynier elektryk
GRYBOWSKI Tadeusz	" 1902r	inżynier elektryk
BEYLIŃSKI Edward	" 1904r	inżynier elektryk
WANDURSKI Stefan	" 1908r	inżynier elektryk
PIOTROWSKI Stanisław	" 1903r	inżynier elektryk
JARMOSKI Zygmunt	" 1903r	inżynier elektryk
WALCZYŃSKI Jan	" 1891r	inżynier elektryk
WANDUZI Dawian	" 1892r	inżynier elektryk
OTCOWSKI Dyzek	ur. 1902r	inżynier mechanik
GOŁDMAN Bolesław	" 1902r	inżynier mechanik
HAŁECKI Czesław	" -	inżynier mechanik
KOŁO Jan-Władysław	" 1905r	inżynier mechanik
KULAKOWSKI Kazimierz	1902r	inżynier mechanik
KALISZKA Michał	" 1918r	inżynier mechanik
HAPCZYŃSKI Augustyn	1898r	inżynier mechanik
WERNICKI Wiesław	" 1911r	inżynier mechanik
ROEMER Andrzej	" 1904r	inżynier mechanik
SZEPETIŃSKI Stanisław	1911r	inżynier mechanik
STYJA Stanisław	" 1895r	inżynier mechanik
WERNIK Augustyn	" 1908r	inżynier mechanik

Przygotowany w MBP PRL Branżowy wykaz inżynierów zatrudnionych w Ministerstwie Przemysłu, Handlu i Żeglugi Rządu RP na Wychodźstwie. Z zasobu IPN

Sporządzony w MBP PRL materiał dotyczący Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów RP na Wychodźstwie. Z zasobu IPN

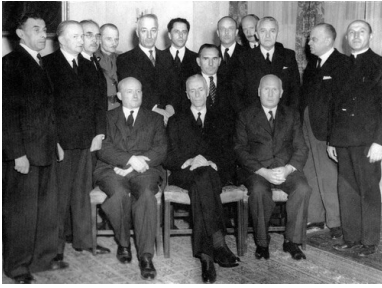
W kolejnych latach zakres działalności ulegał rozszerzeniu. Między innymi przejęto sprawy związane z pocztą. W 1944 r. liczba działów wzrosła do dziewięciu i były to działy:

- Ogólny,
- Przemysłowy,
- Ekonomiczno-Handlowy,
- Spraw Morskich,
- Rolnictwa i Reform Rolnych,
- Apropozycji, Komunikacji i Łączności,
- Budownictwa i Robót Publicznych,
- Polityki Gospodarczej i Planowania.

Opracowywano, w porozumieniu z departamentami gospodarczymi Delegatury Rządu na Kraj, zapotrzebowanie na konkretne maszyny, urządzenia, materiały budowlane itp. na pierwszy okres powojenny, jakie miały być wysłane do Polski.

W wyniku rozpracowania MBP ustaliło listę 25 inżynierów zatrudnionych w Ministerstwie w latach 1942-1945, a także 25 inżynierów wykonujących prace zlecone. Ponadto sporządzono listę inżynierów zatrudnionych we wszystkich ministerstwach rządu RP w Londynie, umieszczono w niej 193 osoby.

Bardzo interesujące są informacje na temat planowania przyszłości gospodarczej w wyzwolonej Polsce. Prace te rozpoczęto w maju 1941 r.⁹ Następnie w 1942 r., już po powstaniu Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żeglugi utworzono „Komisję dla Opracowania Planu Gospodarczego”. W pracach Komisji brali udział inżynierowie: Bolesław Gawin, Roman Mglej, Zygmunt Ramza, Władysław Przeszowski, Marian Batkowski, Józef Zacharzewski.

1943. Od lewej siedzą premier Mikołajczyk, Prezydent Raczkiewicz i wicepremier i minister PHiŻ Kwapiński, stoją ministrowie: skarbu Ludwik Grosfeld, bez teki Henryk Strasburger, informacji i dokumentacji Stanisław Kot, ON gen. Marian Kukiel, bez teki Karol Popiel, SZ Tadeusz Romer, pracy i opieki społecznej Jan Stańczyk, SW Władysław Banaczyk, dyrektor Biura Prezydyjnego Adam Romer, spraw kongresowych Marian Seyda, sprawiedliwości Wacław Komarnicki, WRiOP ks. Zygmunt Kaczyński. Ze zbiorów NAC

Obsada personalna Wydziału Przemysłu

Na podstawie zeznań byłych pracowników MBP ustaliło obsadę personalną Wydziału Przemysłu¹⁰.
Prezentowała się ona następująco:

Kierownik – inż. Franciszek Górski, następnie od 1943 r. inż. Julian (Józef)¹¹ Cybulski;

Referat górniczy

inż. Jan Karol Zyzak – kopalnictwo węglowe i solne,

inż. Kazimierz Braun – kamieniołomy,

inż. Damian Stanisław Wandycz – kopalnictwo naftowe,

inż. T. (Roman Władysław) Glaser (Glazer) – rafinerie;

Referat hutniczy

inż. Stefan Górski, inż. T. (Karol) Wanner, inż. Aleksander Landau;

Referat metalowo-przetwórczy

inż. Wolański – wyroby masowe,

inż. Stanisław Bronisław Szulc – przemysł obrabiarkowy i narzędziowy,

inż. Eugeniusz Antoni (Aleksander) Rapaczyński – przemysł maszynowy;

Referat chemiczny

inż. Jan Walczyński, inż. Stefan Stanisław Namysłowski, inż. Kazimierz Kachlik, inż. Aleksander Zetel;

Inni pracownicy Wydziału:

dr (Andrzej Rosner) Rozner – referent do spraw chłodnictwa,

inż. Leszek (Zienkowski) Zienkowicz – referent do spraw energetycznych,

mgr Frankowski – sprawy szkolnictwa.

Wydział prowadził kartotekę zakładów przemysłowych istniejących na terenie II Rzeczypospolitej oraz na tzw. „Ziemiach Postulowanych”. Analizowano politykę gospodarczą prowadzoną przez władze okupacyjne.

Bardzo interesujące są informacje o planowaniu przyszłości gospodarczej w wyzwolonej Polsce. Prace te rozpoczęto w

maju 1941 r. Następnie w 1942 r., już po powstaniu Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żeglugi, utworzono „Komisję dla Opracowania Planu Gospodarczego”.

Plany powojennej odbudowy przemysłu

Najważniejszym zadaniem Wydziału Przemysłu, i szerzej całego Ministerstwa, było opracowanie zagadnienia powojennej odbudowy przemysłu polskiego oraz jego rozwoju w przyszłości. W ramach tych prac opracowano szereg referatów i memoriałów przedstawianych rządowi RP. Współpracowano z innymi ministerstwami polskimi, ale także brytyjskimi. Polskich techników i inżynierów kierowano na staże do angielskich, kanadyjskich i amerykańskich zakładów przemysłowych. Współpracowano także z instytucjami alianckimi, np. z UNRRA. Opracowywano, w porozumieniu z departamentami gospodarczymi Delegatury Rządu na Kraj, zapotrzebowanie na konkretne maszyny, urządzenia, materiały budowlane itp. na pierwszy okres powojenny, jakie miały być wysłane do Polski.

Warszawa, dnia 15 kwietnia 1953r.

62/16

W y c i ąg
z wykazu inżynierów i techników - urzędników państw., str. w. Londynie
- w sprawie Ministerstwa Przem., Handlu i Żegl.

1. ALBERT Tadeusz	ur.	Ateneum Przem.-Handlowe
2. KAMPOWICZ Jerzy	* 1907r.	inżynier reżnik
3. JAKUBOWSKI Marian	* 1911r.	inżynier. Politechniki
4. BOCHATYNSKI Michał	* 1897r.	politechnika /sk. ofic./
5. BONDROCKI Stefan	* 1901r.	Politechnika Warszawska
6. JAKUB Stefan	-	inżynier ludowy
7. BAUDA Kazimierz	* 1905r.	inżynier górnik
8. BOGOTA Ferdynand	* 1895r.	inżynier leśnik
9. CZELARSKI Edmund	* 1899r.	inżynier architekt
10. GŁĄBIŃSKI Tadeusz	* 1897r.	Politechnika Warszawska
11. CIOMKOWSKI Dymitr	* 1902r.	inst. mechaniczno-rolniczo-leśniczo
12. OTYBULSKI Jan	* 1904r.	inżynier architekt
13. OTYBULSKI Julian	* 1895r.	inżynier górnik
14. POLAKOWSKI Jan	* 1901r.	inżynier reżnik
15. JAWIN Bolesław	* 1910r.	inżynier maszyniarz
16. GŁĄBIŃSKI Roman	* 1911r.	inżynier chemik
17. JODYS Stanisław	* 1889r.	Szkola krolewska
18. GOŚCIELSKI Kazimierz	* 1904r.	Szkola inżynierska
19. GOŁDZIAK Bolesław	* 1902r.	inżynier mechanik
20. BONDROCKI Franciszek	* 1903r.	inżynier ludowy
21. GRABARSKI Stefan	* 1911r.	inżynier reżnik
22. GRYBOWSKI Tadeusz	* 1902r.	inżynier chemik
23. HAJNOSKI Stanisław	-	inżynier mechanik
24. HAJNOSKI Stanisław	* 1904r.	inżynier chemik
25. GŁĄBIŃSKI Henryk	* 1906r.	inżynier hydroinżynier
26. JUDYKOWICZ-SZYBICKI Stanisław	* 1905r.	inżynier reżnik
27. JANKOWICZ Edward	* 1891r.	inżynier dróg i mostów
28. KOSCIUSZKO-SZYBICKI Stanisław	* 1911r.	inżynier
29. KACZMAREK Kazimierz	* 1903r.	Politechnika Lwowska
30. KARLISZ Alfred	* 1904r.	inżynier elektryk
31. GOSL Janusz	* 1906r.	inżynier mechanik
32. KUCZYŃSKI Stefan	* 1905r.	inżynier reżnik

Przygotowany w MBP PRL Wyciąg
z wykazu inżynierów i techników
pracujących na rzecz
Ministerstwa Przemysłu, Handlu i
Żeglugi Rządu RP na

**Wychodźstwie - strona
pierwsza,... Z zasobu IPN**

- 2 -

63

33. KILIAŃSKI Władysław	ur. 1902r.	inżynier mechaniczny
34. KILIAŃSKI Henryk	" 1905r.	inżynier elektryk
35. KILIAŃSKI Zygmunt	" 1907r.	inżynier polnik
36. KILIAŃSKI Stanisław	" -	Uniew. w Belgii 2 lata.
37. KILIAŃSKI Kazimierz	" 1906r.	inżynier architekt
38. KILIAŃSKI Stanisław	" 1914r.	Szkola Przemysł. Hydros. Chemicz.
39. KILIAŃSKI Michał	" 1919r.	inżynier mechaniczny
40. KILIAŃSKI Jerzy	" 1922r.	Instytut Techniczny
41. KILIAŃSKI Stanisław	" 1927r.	inżynier metalurg
42. KILIAŃSKI Józef	" 1937r.	inżynier hydrotechniczny
43. KILIAŃSKI Henryk	" 1942r.	Politechnika Łódzka
44. KILIAŃSKI Adam	" 1944r.	Politechnika Warszawska
45. KILIAŃSKI Kazimierz	" 1948r.	inżynier dróg i mostów
46. KILIAŃSKI Jan Kazimierz	" 1910r.	dr. chemii i fizyki
47. KILIAŃSKI Stefan	" 1928r.	inżynier budowy okrętów
48. KILIAŃSKI Kazimierz	" 1927r.	Politechnika Wiedeńska
49. KILIAŃSKI Józef	" 1929r.	Univ. Wileński Hydros. Relacyjny
50. KILIAŃSKI Adam	" 1937r.	inżynier obywatel
51. KILIAŃSKI Stanisław	" 1942r.	inżynier
52. KILIAŃSKI Jerzy	" 1910r.	inżynier
53. KILIAŃSKI Stanisław	" 1907r.	inżynier architekt
54. KILIAŃSKI Henryk	" 1922r.	inżynier elektryk
55. KILIAŃSKI Władysław	" 1925r.	inżynier dróg i mostów
56. KILIAŃSKI Henryk	" 1928r.	Korpus Inżynierów
57. KILIAŃSKI Zygmunt	" 1927r.	Polit. Wzrost. Hydros. Elektrycz.
58. KILIAŃSKI Kazimierz	" 1929r.	inżynier mechaniczny
59. KILIAŃSKI Władysław	" 1911r.	inżynier mechaniczny
60. KILIAŃSKI Andrzej	" 1904r.	inżynier mechaniczny
61. KILIAŃSKI Michał	" 1900r.	inżynier górnik /Akademia Górnicza
62. KILIAŃSKI Bronisław	" 1907r.	Polit. Wzrost. Hydros. Architekt.
63. KILIAŃSKI Adam	" 1904r.	inżynier architekt
64. KILIAŃSKI Adam	" 1928r.	inżynier architekt
65. KILIAŃSKI Adam	" 1911r.	inżynier lotowy
66. KILIAŃSKI Adam	" 1907r.	Politechnika Łódzka
67. KILIAŃSKI Władysław	" 1907r.	inżynier elektryk
68. KILIAŃSKI Józef	" 1907r.	inżynier architekt
69. KILIAŃSKI Leonard	" 1907r.	inżynier architekt
70. KILIAŃSKI Władysław	" 1925r.	Polit. Wzrost. Hydros.
71. KILIAŃSKI Władysław	" 1907r.	inżynier
72. KILIAŃSKI Władysław	" 1907r.	inżynier architekt
73. KILIAŃSKI Władysław	" 1911r.	inżynier mechaniczny
74. KILIAŃSKI Stanisław	" 1925r.	inżynier mechaniczny

...druga i... Z zasobu IPN

- 3 -

64

75. KILIAŃSKI Zygmunt	ur. 1905r.	inżynier obywatel
76. KILIAŃSKI Aleksander	" -	Szkola Techniczna
77. KILIAŃSKI Józef	" -	Dypl. w architekturze
78. KILIAŃSKI Jan	" 1921r.	inżynier obywatel
79. KILIAŃSKI Adam	" 1928r.	inżynier obywatel
80. KILIAŃSKI Władysław	" 1913r.	inżynier aeronautyki
81. KILIAŃSKI Adam	" 1907r.	inżynier mechaniczny
82. KILIAŃSKI Jan	" 1906r.	Szkola Techniczna
83. KILIAŃSKI Józef	" 1922r.	inżynier polnik
84. KILIAŃSKI Karol	" 1900r.	inżynier
85. KILIAŃSKI Kazimierz	" 1900r.	inżynier polnik
86. KILIAŃSKI Władysław	" 1911r.	Inst. Kształt. Przem. Lotnicz.
87. KILIAŃSKI Józef	" 1907r.	inżynier architekt
88. KILIAŃSKI Leon	" 1925r.	inżynier
89. KILIAŃSKI Władysław	" 1925r.	inżynier lotnik
+ 90. KILIAŃSKI Aleksander	" 1927r.	Politechnika Warszawska
+ 91. KILIAŃSKI Władysław	" 1900r.	inżynier elektryk
+ 92. KILIAŃSKI Władysław	" 1907r.	inżynier górnik
+ 93. KILIAŃSKI Władysław	" 1925r.	inżynier architekt
94. KILIAŃSKI Władysław	" 1907r.	inżynier górnik

Wykaz inżynierów
na podstawie kartoteki prac. inżynierskich w Min. Przem. i Sił. Fiz. i Ch.

1. KILIAŃSKI Odrzyż	11. KILIAŃSKI Stanisław
2. KILIAŃSKI Jan	12. KILIAŃSKI Feliks Jerzy
3. KILIAŃSKI Władysław	13. KILIAŃSKI Jan
4. KILIAŃSKI Feliks	14. KILIAŃSKI Karol
5. KILIAŃSKI Andrzej	15. KILIAŃSKI Witold
6. KILIAŃSKI Bronisław	16. KILIAŃSKI Aleksander
7. KILIAŃSKI Władysław	17. KILIAŃSKI Henryk
8. KILIAŃSKI Władysław	18. KILIAŃSKI Władysław
9. KILIAŃSKI Leopold	19. KILIAŃSKI Bernard
10. KILIAŃSKI Marjan	20. KILIAŃSKI Marjan
21. KILIAŃSKI Władysław	

Wykaz sporządzony na podstawie spisu datowanego 1.IV.1945r. dostarczonego do Departamentu IV-go NRP przez b. Dyr. Dep. Kadry NRM POKORNEGO

Kierownik Sekcji Departamentu IV-go NRP
/ /

...trzecia. Z zasobu IPN

Kontakty Ministerstwa Przemysłu z krajem

Funkcjonariusze MBP szczególną uwagę przywiązywali do sprawy kontaktów Ministerstwa z konspiracją w okupowanej Polsce. Jak wiemy, ważne informacje były wymieniane na drodze łączności radiowej oraz za pośrednictwem kurierów i emisariuszy. Szczególną rolę odegrał w tym zakresie Jan Nodzyński (Jan Duda, „Łuk”), wysłany w maju 1944 r. drogą powietrzną do Polski. Wcześniej zapoznał się on w Londynie szczegółowo z pracami prowadzonymi przez Ministerstwo Przemysłu. W Warszawie miał zreferować te sprawy w Delegaturze Rządu, a po przeprowadzonych rozmowach miał wrócić do Londynu.

Dodajmy, że także w 1944 r. do podróży drogą powietrzną do Polski przygotowywał się pracownik Ministerstwa inż. Zygmunt Kunczyński („Rak”). Niestety, z uwagi na zakończenie lotów ze zrzutami do Polski ta wyprawa została odwołana.

W końcu listopada 1956 r. Departament IV MBP zakończył sprawę ewidencyjno-operacyjną dotyczącą Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żeglugi oraz Departamentu Przemysłu i Handlu Delegatury Rządu na Kraj. Niemniej jednak szereg pracowników pozostało w ewidencji komunistycznego aparatu bezpieczeństwa.

¹ W. Grabowski, *Nieznany rząd Polski Walczącej 1939-1945*, „Dzieje Najnowsze” 2012, nr 2, s. 153-156.

² Należy podkreślić, że w zasobie Archiwum Akt Nowych znajduje się obszerny (ponad tysiąc jednostek archiwalnych) zbiór dokumentów Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żeglugi.

³ M. Hulas, *Goście czy intruzi? Rząd polski na uchodźstwie wrzesień 1939 – lipiec 1943*, Warszawa 1943, s. 184-187.

⁴ J. Kwapiński, *1939-1945 (Kartki z pamiętnika)*, Londyn 1947.

⁵ Wymieńmy dla przykładu: *Rzeczpospolita Polska czasu wojny. Dziennik Ustaw RP i Monitor Polski 1939-1945*, red. A.K. Kunert, Warszawa 1995.

⁶ AIPN 00231/189, t. 1-3.

⁷ AIPN 00231/189, t. 1, k. 8 – Postanowienie o wszczęciu sprawy obiektowej na b. Wydz. Przemysł. M.P.HiŻ „Rządu Londyn.”, Warszawa, 27 VIII 1954 r.

⁸ M. Hulas, *Goście ...*, s. 186.

⁹ 26 V 1941 r. grupa inżynierów opracowała memoriał w tej sprawie skierowany do władz polskich – AIPN 00231/189, t. 1, k. 120-133.

¹⁰ W aktywnym rozpracowywaniu Wydziału, i szerzej Ministerstwa, wykorzystywano także informatorów: „Prawdź”, „Kowalski” (J.K. Zyzak), „Władysław” (S.B. Szulc).

¹¹ W nawiasach podano inne imiona lub nazwiska występujące w dokumentach MBP.

COFNIJ SIĘ